महाराष्ट्र शासन

तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य

३, महापालिका मार्ग, पत्र पेटी क्र.१९६७, मुंबई ४०० ००१.
दूरध्वनी क्र. ०२२-६८५९७४७५/४९२/४४२/४४७/४४३
ई-मेल – desk2@dtemaharashtra.gov.in वेबसाईट: https://

क्र.२/एनजीसी/ NTF Portal/२०२५/ १०६०

दिनांक : 04 DEC 2025

प्रति,
संचालक/प्राचार्य,
सर्व अभियांत्रिकी/औषधनिर्माणशास्त्र/वास्तुशास्त्र/एचएमसीटी/
एमबीए/एमसीए/बीसीए/बीबीए इ.

विषय:- सुकदेव सहा विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि इतर-reg. या खटल्यातील फौजदारी अपील क्रमांक ३१७७ ऑफ २०२५ मध्ये २५.०७.२०२५ रोजीच्या मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालांच्या अनुषंगाने मार्गदर्शक सुचनांची अमंलबजावणी करणेबाबत.

संदर्भ: उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, शासन पत्र क्र.संकीर्ण-२०२५/ई-१०७२४४३/विशि-५, दि.२७.११.२५

मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार सुकदेव सहा विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि इतर या न्यायालयीन प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीबाबत आढावा घेण्यासाठी मा.अपर मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक २७.११.२०२५ रोजी बैठक आयोजित करण्यात आली होती. सदर बैठकीमध्ये मा.अपर मुख्य सचिव यांनी सदर न्यायालयीन प्रकरणी मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दि.२५.०७.२०२५ रोजी दिलेल्या आदेशान्वये १५ मार्गदर्शक सुचनांची तातडीने अमंलबजावणी करणेबाबत निर्देश दिलेले आहेत. त्या अनुषंगाने आपणांस कळविण्यात येते की, खालील नमुद मार्गदर्शक सुचनांची आपल्या संस्थेत तातडीने अमंलबजावणी करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.

१. सर्व शैक्षणिक संस्थांनी UMMEED मसुदा मार्गदर्शक तत्वे, MANODARPAN उपक्रम आणि राष्ट्रीय आत्महत्या प्रतिबंधक धोरण यातील तरतुदी अंमलात आणाव्यात. सदर तरतुदीबाबतची माहिती संस्थांच्या संकेतस्थळावर आणि सूचना फलकांवर सार्वजनिकरित्या उपलब्ध करून देण्यात यावी.
२. १०० किंवा त्याहून अधिक नोंदणीकृत विद्यार्थी असलेल्या सर्व शैक्षणिक संस्थांनी, त्यांच्या संस्थामध्ये बाल आणि किशोरवयीन मानसिक आरोग्यामध्ये प्रात्यक्षिक प्रशिक्षणाचा अनुभव असलेल्या किमान एक पात्र समुपदेशक, मानसशास्त्रज्ञ किंवा सामाजिक कार्यकर्त्याची नियुक्ती करावी. कमी विद्यार्थी असलेल्या संस्थांनी बाह्य मानसिक आरोग्य व्यावसायिकांशी संपर्क साधून त्यांच्या सेवा वेळोवेळी उपलब्ध करून घ्याव्यात.
३. सर्व शैक्षणिक संस्थांनी विद्यार्थी मार्गदर्शक किंवा समुपदेशकांचे गुणोत्तर सुनिश्चित करावे. समर्पित मार्गदर्शक किंवा समुपदेशकांना विद्यार्थ्यांच्या लहान तुकड्यांमध्ये, विशेषतः परीक्षेच्या काळात आणि शैक्षणिक संक्रमणा दरम्यान, सातत्यपूर्ण, अनौपचारिक आणि गोपनीय सल्ला देण्याकरीता नियुक्त करण्यात यावे.
४. सर्व शैक्षणिक संस्थांनी मानसिक आरोग्य सेवा, स्थानिक रुग्णालये आणि आत्महत्या प्रतिबंधक हेल्पलाईन क्रमांक वसतिगृहे, वर्गखोल्या, सामान्य क्षेत्रे आणि वेबसाइटवर मोठ्या आणि सुवाच्य अक्षरात ठळकपणे प्रदर्शित करावेत.

५. सर्व शैक्षणिक संस्थानी संस्थेतील सर्व शिक्षक आणि शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना वर्षातून किमान दोनदा मानसशास्त्रीय प्रथमोपचार, आत्महत्या प्रतिबंधक आणि मानसिक आरोग्य याबाबत तज्ज्ञांकडून प्रशिक्षण देण्यात यावे.

६. संस्थेतील सर्व शिक्षक, शिक्षकेत्तर आणि प्रशासकीय कर्मचारी हे संवेदनशील, सर्व समावेशक आणि भेदभावरहित पद्धतीने सर्व जाती-धर्माच्या, दुर्लक्षीत घटकांच्या व राखीव प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांशी संवाद साधण्यासाठी पुरेसे प्रशिक्षित असल्याचे, सर्व शैक्षणिक संस्थांनी सुनिश्चित करावे.

७. सर्व शैक्षणिक संस्थांनी जात, वर्ग, लिंग, लैंगिक प्रवृत्ती, अपंगत्व, धर्म किंवा वांशिकतेच्या आधारावर लैंगिक अत्याचार, छळ, रॅगिंग आणि गुंडगिरीच्या घटनांची तक्रार करण्यासाठी, त्यांचे निवारण करण्यासाठी आणि प्रतिबंध करण्यासाठी मजबूत, गोपनीय आणि सुलभ यंत्रणा स्थापन करावी. त्या संदर्भात प्राप्त प्रत्येक तक्रारींवर तात्काळ कारवाई करण्यासाठी आणि पीडितांना मानसिक-सामाजिक आधार देण्यासाठी संस्थेने अंतर्गत एक समिती गठित करावी किंवा अधिकारी नियुक्त करावा. संस्थांनी तक्रारदार किंवा माहिती देणाऱ्यांविरुद्ध सहिष्णुता राखावी.

८. सर्व शैक्षणिक संस्थानी नियमितपणे पालक आणि पालकांसाठी विद्यार्थ्यांच्या मानसिक आरोग्याबाबत संवेदनशीलता कार्यक्रम (ऑनलाइन/ऑफलाईन) आयोजित करावेत. पालक आणि पालकांना अनावश्यक शैक्षणिक दबाव टाळणे, मानसिक त्रासाची चिन्हे ओळखणे आणि सहानुभूतीपूर्वक आणि आधारभूत प्रतिसाद देणे हे संस्थेचे कर्तव्य असेल. शिवाय, मानसिक आरोग्य साक्षरता, भावनिक नियमन, जीवन कौशल्य शिक्षण आणि संस्थात्मक समर्थन सेवांची जाणीव विद्यार्थ्यांना कार्यक्रमाव्दारे करून देण्यात यावी.

९. सर्व शैक्षणिक संस्थांनी आरोग्यविषयक घेतलेल्या कार्यशाळा / कार्यक्रम, विद्यार्थ्यांना मानोसपचारासाठी पाठविलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या, मानसिक आरोग्याशी संबंधित आयोजित केलेली प्रशिक्षण शिबीर याबाबतचा वार्षिक अहवाल तयार करावा. हा अहवाल विद्यापीठाकडे/संचालनालयास पाठविण्यात यावा.

१०. सर्व शैक्षणिक संस्थांनी अभ्यासक्रमेतर उपक्रमांना प्राधान्य द्यावे, ज्यात क्रीडा, कला आणि व्यक्तिमत्व विकास उपक्रमांचा समावेश आहे. शैक्षणिक भार कमी करण्यासाठी आणि परीक्षेतील गुण आणि गुणांच्या पलीकडे असलेल्या विद्यार्थ्यांमध्ये ओळखीची व्यापक भावना निर्माण करण्यासाठी परीक्षेच्या पद्धतींचा वेळोवेळी आढावा घ्यावा.

११. सर्व शैक्षणिक संस्थानी विद्यार्थी आणि त्यांच्या पालकांसाठी नियमित, संरचित करिअर समुपदेशन सेवा प्रदान करण्यासाठी पात्र समुपदेशकांव्दारे कार्यशाळा आयोजित कराव्या.

१२. सर्व निवासी शैक्षणिक संस्था, ज्यात वसतिगृह मालक, वॉर्डन आणि काळजीवाहक यांचा समावेश आहे, त्यांनी कॅम्पसमधील विद्यार्थी हे छळ, धमकी, ड्रग्ज आणि इतर हानिकारक पदार्थांपासून मुक्त राहतील याची खात्री करण्यासाठी सक्रिय पावले उचलावीत, ज्यामुळे सर्व विद्यार्थ्यांसाठी सुरक्षित आणि निरोगी राहणीमान आणि शिक्षणाचे वातावरण सुनिश्चित होईल.

१३. सर्व निवासी संस्थांनी सुरक्षा उपकरणे बसवावीत आणि स्वतःला हानी पोहोचवण्याच्या आवेगपूर्ण कृत्यांना प्रतिबंध करण्यासाठी छप्पर, बाल्कनी आणि इतर उच्च-जोखीम असलेल्या भागात प्रवेश प्रतिबंधित करावा.

१४. व्यावसायिक अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी घेण्यात येणाऱ्या सामायिक प्रवेश परीक्षेची तयारी करुन घेण्यासाठी निघालेल्या खाजगी कोचींग क्लासेस ज्या शहरात आहेत त्या ठिकाणी विद्यार्थ्यांच्या आत्महत्यांच्या घटनांमध्ये अपरिमित वाढ झाली असे निदर्शनास आल्यामुळे त्या शहरात आत्महत्या थांबविण्यात येण्यावर भर देणे आवश्यक आहे. शैक्षणिक संस्थांनी विद्यार्थी आणि पालकांसाठी नियमित करिअर समुपदेशनाची तरतूद, संरचित शैक्षणिक नियोजनाद्वारे शैक्षणिक दबावाचे नियमन, सतत मानसिक आधाराची उपलब्धता आणि विद्यार्थ्यांच्या मानसिक आरोग्याचे रक्षण करण्यासाठी देखरेख आणि जबाबदारीसाठी संस्थात्मक यंत्रणांची स्थापना सुनिश्चित करावी.

वरील मार्गदर्शक सुचनांची अंमलबजावणी मान्यता प्राप्त संस्थांनी करणे अनिवार्य असल्यामुळे आपल्या संस्थेमध्ये वरीलप्रमाणे सुचनांची त्वरीत अमंलबजावणी करण्यात यावी व त्यानुसार विभागीय कार्यालयास अहवाल सादर करण्यात यावा.

(डॉ. विनोद मोहितकर)
संचालक, तंत्रशिक्षण संचालनालय, म.रा. मुंबई

प्रत : १. मा. अपर मुख्य सचिव,महाराष्ट्र शासन, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग,मंत्रालय विस्तार भवन,मुंबई - ३२ यांना माहितीसाठी.

२.डॉ.शैलेंद्र देवळाणकर, प्र. शिक्षण संचालक(उच्च शिक्षण) तथा राज्य नोडल अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य पुणे यांना माहितीसाठी.

३.सह संचालक,तंत्रशिक्षण विभागीय कार्यालय, मुंबई/ पुणे/ नाशिक/ छत्रपती संभाजीनगर/ अमरावती/ नागपूर त्यांना कळविण्यात येते की, आपल्या अधिनस्त असलेल्या तांत्रिक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या संस्थांना वरील मार्गदर्शक सूचनांची अंमलबजावणी करण्याबाबत तात्काळ सूचना देऊन त्याबाबतची अंमलबजावणी संस्थेने केली असल्याबाबतची खातरजमा करुन त्याचा एकत्रित अहवाल संचालनालयास दि.१५.१२.२०२५ रोजी पर्यंत सादर करावा.

४. संचालक, महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळ, मुंबई यांना माहिती व आवश्यक त्या पुढील कार्यवाहीसाठी.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग मंत्रालय विस्तार, कक्ष क्रमांक - ४२०,
चौथा मजला, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,मुंबई - ४०० ०३२
दूरध्वनी क्र - ०२२-२२७९३१७१
Email ID : vishi5.hted-mh@mah.gov.in

क्र. संकीर्ण- २०२५/ई-१०७२४४३/विशि -५

दि. २७/११/२०२५

प्रति,

१) कुलगुरू, सर्व सार्वजनिक विद्यापीठे. २) संचालक, उच्च शिक्षण संचालनालय, पुणे.
३) संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, मुंबई. ४) संचालक, कला संचालनालय, मुंबई.

विषय:- सुकदेव शहा विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि इतर -reg. या खटल्यातील फौजदारी अपील क्रमांक ३१७७ ऑफ २०२५ मध्ये २५.०७.२०२५ रोजीच्या माननीय सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालाच्या निर्णयाबाबतची Online आढावा बैठकीत दिलेल्या निर्देशांबाबत.

संदर्भ:- समक्रमांकाचे शासन पत्र दि.२६/११/२०२५.

महोदय,

मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार सदर प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीबाबत आढावा घेण्यासाठी या विभागाचे अपर मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली **दिनांक २७/११/२०२५ रोजी दुपारी १२.३० वा.व्हिडीओ कॉन्फरंसिंग द्वारे** Online **बैठक** आयोजित करण्यात आली होती. सदर बैठकीमध्ये अपर मुख्य सचिव यांनी पुढील निर्देश दिले आहेत :-

१) मा. सर्वोच्च न्यायालयाने २५.०७.२०२५ रोजी दिलेल्या आदेशामधील १५ मार्गदर्शक सुचनांची तातडीने अमंलबजावणी करावी.
२) सर्व शैक्षणिक संस्थांनी एका तज्ञ समुपदेशकाची नेमणूक करण्याबाबतच्या सुचना विद्यापीठांनी द्याव्यात आणि त्याबाबतचा अहवाल संचालक, उच्च शिक्षण यांच्याकडे सादर करावा.
३) नॅशनल टास्क फोर्सच्या पोर्टलवरिल माहिती विहीत मुदतीत भरावी.
४) सर्व सार्वजनिक विद्यापीठांकडून प्राप्त झालेली सदर माहिती एकत्रित करून संचालक, उच्च शिक्षण यांनी त्याबाबतचा अहवाल शासनास सादर करावा.

तरी **उपरोक्त निर्देशांबाबत तातडीने कार्यवाही** करण्यात यावी, ही विनंती.

आपला,

E-113
1/12/25

(प्रविण अंकोलकर)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत:- १) अपर मुख्य सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई
२) उप सचिव, (विशि) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

28/11/2025